

Nationalromantikken: Dansk som hjertesprog med himmelsk lyd

Den 4. juli 1844 holdt Lauridts Skau en central tale på Skamlingsbanken i kampen for at styrke det danske sprog i Slesvig. I talen forholder han sig til det såkaldte 'sprogpatent' som er omtalt i en note efter talen.

Sproget spiller en betydelig rolle i nationalromantikken opdyrkelse af det særligt danske. Det kommer ikke mindst til udtryk i danske sange, der samtidig har den pointe, at fællessangen i sig selv kan styrke udviklingen af nationalidentiteten. Nedenfor er der givet eksempler på sange fra den periode – sange hvor det danske sprog er centralt.

Opgaver

Hvilke karakteristiske træk ses ved den måde, hvorpå teksterne beskriver det danske sprog? Læg både mærke til adjektiverne og til det billedsprog, der knyttes til sproget. Hvilke kvaliteter har det danske sprog, som det fremstilles i sangene?

I Edvard Lembkes 'Vort Modersmaal er dejligt' skildres fremmedes anslag mod det danske sprog. Hvilke sprogkonflikter kan forfatteren referere til her? Hvilken rolle giver han humoren som kampmiddel i den konflikt?

Hvilke semantiske skemaer kan der laves i tilknytning til fremstillingen af sproget? Undersøg herunder nedenstående de semantiske felter:

Natur

Tro/Religion

Historie

Folket

Det kvindelige

Bemærk koblinger, der umiddelbart kan fremstå som modsætninger/kontraster:

"Stærkt"/"blødt" (fra *Fædrelandssang*)

"Kraftens ord"/"sødt" (fra *Moders navn er en himmelsk lyd*)

"det har så mild en klang"/"hvas og vinget pil" (fra *Vort modersmål er dejligt*)

"til elskovs sagte bønner"/ "til sejrens stolte kor" (fra *Vort modersmål er dejligt*)

Hvad fortæller disse kontraster om opfattelsen af det danske sprog?

Hvorledes skildres fremmede sprog/fremmed tale?

I *Vort modersmål er dejligt* skildres fremmedes anslag mod det danske sprog. Hvilke sprogkonflikter kan forfatteren referere til her? Hvilken rolle tildeles humoren som kampmiddel i den konflikt?

Hvorfor spiller sproget så stor en rolle i den nationalromantiske opdyrkelse af det særligt danske?

'Vort modersmaal er dejligt' i højskolesangbogen:

<https://www.hojskolesangbogen.dk/om-sangbogen/historier-om-sangene/v/vort-modersmaal-er-dejligt/>

Grundtvig: Moders navn er en himmelsk lyd (1837)

1. Moders navn er en himmelsk lyd,
så vide som bølgen blåner,
moders røst er den spædes fryd
og glæder, når issen gråner.
Sødt i lyst og sødt i nød,
sødt i liv og sødt i død,
sødt i eftermælet!

2. Modersmål er det kraftens ord,
som lever i folkemunde,
som det elskes i syd og nord,
så sjunges det sødt i lunde.
Sødt i lyst og sødt i nød,
sødt i liv og sødt i død,
sødt i eftermælet!

3. Modersmål er det rosenbånd,
som store og små omslynger,
i det lever kun fædres ånd,
og deri kun hjertet gynger.

Sødt i lyst og sødt i nød,
sødt i liv og sødt i død,
sødt i eftermælet!

4. Modersmål er vort hjertesprog,
kun løs er al fremmed tale,
det alene i mund og bog
kan vække et folk at dvale.
Sødt i lyst og sødt i nød,
sødt i liv og sødt i død,
sødt i eftermælet!

Ordforklaringer:

Omkvædet: *Eftermælet*: Mindet/erindringen/omtalen i tiden der kommer

5.2 *Trindt*: til stede overalt

5. Modersmålet ved Øresund
og trindt i de grønne lunde
dejligt klinger i allen stund,
men dejligst i pigemunde.
Sødt i lyst og sødt i nød,
sødt i liv og sødt i død,
sødt i eftermælet!

Edvard Lembke: Vort modersmål er dejligt, det har så mild en klang (1859)

<https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/der-er-et-yndigt-land-af-adam-oehenschlaeger-1819/>

Strofe 4 (af i alt 11) med den originale retskrivning:

Vort Sprog er stærkt og blødt
Vor Tro er reen og luttret
Og Modet er ei dødt.
Og hver er en Dansk er lige fri,
Hver lyder tro sin Konge,*Men Trældom er forbi.

Ordforklaringer:

Luttret: renset

Oehlenschläger: *Fædrelandssang* ("Der er et yndigt land") (1819)

<https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/der-er-et-yndigt-land-af-adam-oehlenschlaeger-1819/>

1. Vort modersmål er dejligt, det har så mild en klang;

hvormed skal jeg ligne og prise det i sang?

En højbåren jomfru, en ædel kongebrud,

//: og hun er så ung, og så yndig ser hun ud! ://

2. Hun lægger os på læben hvert godt og kraftigt ord

til elskovs sagte bønner, til sejrens stolte kor;

er hjertet trangt af sorgen, og svulmer det af lyst,

//: hun skænker os tonen, som lette kan vort bryst. ://

3. Og om i øst og vest vi har sværmet og søgt

de svundne tiders visdom, de fjerne landes kløgt,

hun lokker, og hun drager, vi følger hendes bud,

//: for hun er så ung, og så yndig ser hun ud! ://

4. De fremmede, de tænkte at volde hende sorg,

de bød hende trældom i hendes egen borg;

men just som de mente, hun var i bånd og bast,

//: da lo hun så hjerteligt, at alle lænker brast. ://

5. Og alle de skjalde, hun skænkede ordets magt,

de blev om hendes sæde en stærk og trofast vagt;

hver sang, som folket kender og lytter til med lyst,

//: den blev en ring i brynjen, som dækker hendes bryst. ://

6. Hver kraftig skæmt, som lokker på læben frem et smil,

den blev i hendes kogger en hvas og vinget pil;

hvert ord, der kom fra hjertet, og som til hjertet når,

//: det blev en sten i muren, der hegner hendes gård. ://

7. Og årene, de rulle og skiftes om på jord,
og vore navne glemmes som sne, der faldt i fjor.
Og slægt efter slægt segner hen på nornens bud;
//: men hun er så ung og så yndig ser hun ud! ://

Ordforklaringer:

1.2 *ligne*: sammenligne

1.3 *højbåren*: af ædel afstamning

4.3 *i bånd og bast*: bastet og bundet

5.1 *skjalde*: digtere/sangere i den danske oldtid eller middelalder

6.2 *kogger*: beholder til pile /pilekogger

7.3 *nornen*: skæbnegudinde i nordisk mytologi

Vi vil gerne rette en stor tak til begge fonde, Undervisningsministeriet og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig for deres støtte.

BØRNE- OG
UNDERVISNINGSMINISTERIET

DANSK CENTRALBIBLIOTEK
FOR SYDSLESVIG

BREBØLFONDEN

AAGE OG JOHANNE
LOUIS-HANSENS FOND

Hjemmesiden er optimeret til nyeste version af følgende browsere: Chrome, Firefox, Safari og Edge.